

SPOLEČNÉ STANOVISKO ODBORNÝCH SPOLEČNOSTÍ

K PROGRAMU V SÍTI ZA ŠKOLOU

Stanovisko vydala:

A.N.O. - Asociace nestátních organizací

společně s

OSPRCH – Odborná společnost pro prevenci rizikového chování

ČAA - Česká asociace adiktologů

25. února 2020

K obsahu filmu

Obáváme se, že film, určený jako prevence pro školy a který obsahuje drsný sexuální obsah, může zasažené žáky retraumatizovat či jim trauma přímo způsobit. Bezmála 30 % dětí ve věku 12- 17 let je alespoň jednou měsíčně či častěji vystaveno sexuálně explicitním materiálům na internetu; pětina všech dětí je těmito obsahy obtěžována a 5 % dětí dokonce uvádí, že je z nich hodně rozhozeno (Bedrošová, Hlavová, Macháčková, Dědková & Šmahel, 2018). Dále 7 % dětí navíc uvádí, že bylo k provozování sextingu donuceno jinou osobou (Kopecký & Szotkowski, 2017). To znamená, že pokud by průměrnou třídu navštěvovalo 20 žáků, pak v průměru v každé třídě bude tento dokument sledovat jeden žák, který byl již tomuto obsahu vystaven a „velmi rozhozen“ či k podobnému jednání donucen. Znovu vystavení dítěte obdobné situaci bez náležité podpory může vést k retraumatizaci. Hodinové sledování dokumentu s tímto obsahem bez adekvátního zpracování v malých skupinách s odborníkem považujeme za riskantní a nezodpovědné. Konkrétním příkladem takového záběru, který se v dokumentu objevuje, je onanující muž.

Dále není jasné, jak je zajištěná odborná opora pro nezletilé žáky, kterým má být pouštěn dokument, byť nějak upravený s rozmazanými detaily intimních partií. Volavky, kterým je 18+, měly při natáčení za zády tým psychologů či psychologa a další mnohem starší kolegy, kteří je při komunikaci podporovali a poskytovali jim oporu jak odbornou tak „lidskou“. Přesto byl celý tým doslova šokován atakou mužů, jejich nabídkami, fotkami a videi, které byly dívkám zasílány. V rozhovorech jedna z volavek přiznává, že ji to ovlivnilo ve vztazích k mužům a při hledání partnera. Co to tedy udělá s nezletilými dívkami, u nichž dochází k sexuálnímu vývoji a nemají žádné zkušenosti?

Za problematický považujeme také fakt, že preventivní program otevírá pouze zkušenost dívek a nevěnuje se specifickému ohrožení chlapců.

Obáváme se, že dokument V síti může vyvolat paniku mezi rodiči a pedagogy, která může vést k přílišným restrikcím užívání internetu namísto výuky bezpečného chování ve virtuálním prostředí. Stejně tak uvádí Macháčková, Mýlek a Šmahel (2020), restrikce nepřináší žádné výsledky. Přitom existují preventivní programy o bezpečném chování na internetu, ve kterých se děti – na rozdíl od aktérek – učí včas ukončovat nevhodnou komunikaci. Příkladem takových preventivních programů jsou certifikované programy zaměřené na témata bezpečného internetu a netolismu. Programy primární prevence zaměřené na všechny typy rizikového chování se v České republice budují od 90. let. Hysterie, kterou dokument vytváří, že nikdo nepracuje s dětmi v této oblasti je falešná a nemá žádné relevantní podklady.

A.N.O. – Asociace nestátních organizací

sídlo organizace a adresa pro doručování: Karolíny Světlé 18; 110 00 Praha 1; kancelář: Bubenská 6, 170 00 Praha 7 Holešovice,

IČ: 63839539; e-mail: rampachova@asociace.org

www.asociace.org

Problematický je pro nás také nepřesný profil predátora. Z dokumentu vyznívá, že se jedná především o muže ve věku nad 40 let, v praxi jím však je nejčastěji muž ve věku od 20 do 25 let (Kožíšek, 2018). Mylnou představu predátora (což je sám o sobě nepřesný termín, který se díky dokumentu bohužel virálně rozšířil) navíc podpořil zpěvák Tomáš Klus v klipu „Je doma máma?“.

K formě preventivního programu

Forma hromadné jednorázové akce pro několik tříd – a tedy několik desítek dětí – současně je neefektivní (Nation, 2003, Miovský, 2015a). V této podobě naopak může působit návodně – pachatelé ve filmu komunikují na platformě Lide.cz, kterou děti používají velmi málo a může je tak lákat tuto platformu vyzkoušet. Tedy pro děti zasažené rizikovým chováním je návodně prodávání fotografií se sexuálním obsahem skrze internet.

Dokumentaristé zvolili platformu Lide.cz, která však neodráží realitu běžně používaných sociálních sítí (jako je Instagram či TikTok). Zmiňované počty kontaktů obětí (2500 za 10 dní natáčení) tak odpovídají internetové seznamce, kterou Lide.cz bohužel v současné době skutečně jsou (jak uvedl v jednom z rozhovorů trefně prof. PhDr. David Šmahel, Ph.D. - „Jako vyrazit na diskotéku pouze ve spodním prádle“).

Problematické je pro nás také věkové rozpětí dětí, pro které je program určen (12-15 let). Z pohledu vývojové psychologie je vnímání sexuality v tomto věku velmi rozdílné a program by měl být uzpůsobený jednotlivým věkovým kategoriím, veden v intimním a bezpečném prostředí a v případě nutnosti uzpůsoben specifické zkušenosti dětí, čehož při velkém počtu dětí v takto širokém věkovém rozpětí není možné dosáhnout. Máme tedy 3 typy dětí, které obsah negativně ovlivní a to tím, že dojde k traumatizaci nebo retraumatizaci anebo návodnému chování.

Dále předávání rad volavek směrem k žákům. Životní zkušenosti jsou nepřenositelné a nejvíce žáci staví na sdílení zkušeností a rad mezi sebou, ne tedy od starších osob. Tzv. peer prvek znamená přenos zdravého životního stylu a pozitivního směřování od stejně starých spolužáků. Ne od starších, kteří se za mladší vydávali.

Protagonistky jsou pouze volavky, které se snaží vcítit do role náctiletých dívek – jejich pocity jakožto dospělých žen se pravděpodobně velmi liší od pocitů současných teenagerů. V žádném případě však nemohou v diskuzi s žáky suplovat roli odborníka na problematiku sociálních sítí či trestněprávní – hrozí zde riziko, že nebudou působit preventivně, ale naopak návodně (budou inspirovat děti k experimentům) – je zde podobnost ohledně nedoporučovaných diskusí s ex-usery látkových drog (Buhler & Thurl, 2015; Faggiano, 2005; Gerstein & Lawrence, 1993; Gottfredson & Wilson, 2003; Miovský, 2015a).

Z výše uvedených důvodů a s obavou o dopad na psychické a sexuální zdraví dětí apelujeme na školy, ředitele, pedagogy, aby program nejdříve shlédli sami a zvážili, zdali jsou schopni vést diskuzi s žáky o sexuální tematice obsažené v tomto dokumentu a vyvrátit některé mýty, které v dokumentu jsou. Zároveň školám doporučujeme jako nutnost mít informovaný souhlas rodičů pro tento program.

Výzvou dnešní primární prevence není zastrašování nebo přehnané poukazování na daný fenomén. Výzvou je pozitivní směřování, budování hodnot, pravidel a životních dovedností, které pomohou dětem a mladistvým procházet nástrahami dnešního světa.

Zdroje:

Bedrošová, M., Hlavová, R., Macháčková, H., Dědková, L., & Šmahel, D. (2018). České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách. Projekt EU Kids Online IV – Česká republika. Brno: Masarykova univerzita.

Buhler, A., & Thrul, J. (2015). Prevention of addictive behavior. Dostupné z: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/1813/TDXD15018ENN_1.pdf

Faggiano F, Vigna- Taglianti F, Versino E, Zambon A, Borraccino A, Lemma P. School- based prevention for illicit drugs' use. Cochrane Database of Systematic Reviews 2005, Issue 2. Art. No.: CD003020. DOI: 10.1002/14651858.CD003020.pub2.

Gerstein, D., Lawrence W.G. (1993). Preventing Drug Abuse: What Do We Know? <http://www.nap.edu/catalog/1883.html>

Gottfredson, D.C., Wilson, D.B. Characteristics of Effective School-Based Substance Abuse Prevention. *Prev Sci* 4, 27–38 (2003) doi:10.1023/A:1021782710278

Kopecká, K. & Szotkowski, R. (2017). Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru (výzkumná zpráva). Centrum prevence rizikové virtuální komunikace. Olomouc: Univerzita Palackého.

Kožíšek, M. (2018). In: Blog Seznam.cz [online]. Copyright © 1996 [cit. 24.02.2020]. Dostupné z: <https://blog.seznam.cz/2018/05/film-na-hory-z-produkce-seznam-se-bezpecne-upozornuje-na-problematiku-kybersikany/>

Macháčková, H., Mýlek, V., Šmahel, D. (2020). Osobní setkání s někým z internetu – pro dospívající jsou většinou příjemná, setkávají se hlavně s vrstevníky | Interdisciplinary Research Team on Internet and Society – Masaryk University [online]. Copyright © 2020 Masaryk University [cit. 25.02.2020]. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/czech-section/clanky-pro-verejnost/osobni-setkani-s-nekym-z-internetu?fbclid=IwAR10Vt_5rO_OOuzJGc7orUgzIK2iCzwzICn1Pwb2W2YqFH7Op00neNeGrSQ

Miovský, M. & Gabrhelík, R. (2015). Struktura návrhu implementačního plánu národního systému školské prevence rizikového chování v České republice pro období 2015-2025: harmonizace přístupu ressortu zdravotnictví a školství. *Adiktologie*, 15(1), 88-105.

Miovský, M. et al (2012). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování, Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.

Miovský, M. et al (2015a). Prevence rizikového chování ve školství. Praha: Nakladatelství lidové noviny/Univerzita Karlova v Praze.

Miovský, M. et al (2015b). Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování. Praha: Nakladatelství lidové noviny/Univerzita Karlova v Praze.

Miovský, M. et al (2015c). Programy a intervence školské prevence rizikového chování v praxi. Nakladatelství lidové noviny/Univerzita Karlova v Praze.

Miovský, M. et al (2015d). Kvalita a efektivita v prevenci rizikového chování dětí a dospívajících. Nakladatelství lidové noviny/Univerzita Karlova v Praze.

Nation, M. et al.(2003). What works in Prevention: Principles of Effective Prevention programs. *American Psychologist*, Vol. 58, No. 6/7, 449 – 456.

Pavlas Martanová, V. (2012a). Vývoj Standardů a procesu certifikace v primární prevenci – evaluační studie. *Adiktologie*, (12)3, 174–188.

Pavlas Martanova, V. (ed.) (2012). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování Praha: Univerzita Karlova v Praze